

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра практичної психології та педагогіки**

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ
(Республіка Польща)**

**ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ» Волинської обласної ради**

ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю,
присвяченої 20-річчю кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

м. Львів, 15 травня 2026 р.

Львів – 2026

Рекомендовано до друку вченою радою факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 14 травня 2026 року, протокол № 8.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор

Мачинська Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (15 травня 2026 р., м. Львів). Львів, 2026. 519 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.** (голова);

доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);

кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;

кандидат педагогічних наук **Марчук С. С.**;

кандидат педагогічних наук **Шарлович З. П.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються особливості функціонування особистості в умовах війни і кризи, психологічної підтримки та реабілітації особистості в ситуаціях травматичного досвіду, психолого-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців до діяльності в екстремальних умовах, міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2026

© Автори, 2026

Ірина Фаловська Український фольклор як засіб розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти	339
Вікторія Бобик, Ольга Волох, науковий керівник – Ірина Фаловська Розвиток стресостійкості майбутніх вихователів як складової готовності до екстремальних умов	342
Юлія Карра Соціально-психологічні чинники формування професійної надійності фахівців ризиконебезпечних професій	346
Марта Курій, науковий керівник – Андрій Цюприк Роль масмедіа у формуванні готовності ветеранів до соціальної реінтеграції: закордонний досвід	350
Вікторія Полінчук, Лілія Пилипенко Комунікативна компетентність майбутніх психологів екстремального профілю діяльності в умовах воєнного стану	353
Вікторія Скорик, науковий керівник – Юрій Вінтюк Фільмотренінг у спілкуванні на тему: «що приносить вам відчуття задоволеності життям» при підготовці фахівців різних спеціальностей	357
Діана Сопронюк, Лариса Самсонюк, науковий керівник – Ірина Фаловська Формування професійної готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі під час воєнного стану	360
Юлія Сулятицька, науковий керівник – Світлана Вдович Факторна структура особистісних детермінант поведінки у конфлікті майбутніх психологів екстремального профілю діяльності	364
Андрій Хаб'юк, Євген Віднічук Особливості формування поведінкових здатностей військовослужбовців протидії контрпродуктивному керівництву	367
Володимир Хащевський, Руслан Лашта Інтерактивне навчання як основа ефективної підготовки сучасного військовослужбовця	371

4. Iversen A. C., van Staden L., Hughes J. H. et al. The prevalence of common mental disorders and PTSD in the UK military. BMC Psychiatry. 2009. Vol. 9. Article 68. DOI: <https://doi.org/10.1186/1471-244X-9-68>.
5. Стратегія державної політики щодо ветеранів на 2022–2030 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лют. 2023 р. № 189-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/189-r> (дата звернення: 05.05.2026).
6. MacLean M. B., Wessely S. Professional and public responses to PTSD. BMJ. 2012. Vol. 344. P. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.e2211>.
7. Corrigan P. W. How stigma interferes with mental health care. American Psychologist. 2004. Vol. 59. № 7. P. 614–625. DOI: [10.1037/0003-066X.59.7.614](https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.7.614).

Вікторія Полінчук, Лілія Пилипенко

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабного вторгнення в Україну професійна підготовка психологів екстремального профілю виходить за межі класичної академічної освіти, стаючи стратегічним чинником національної стійкості. Сьогодні українське суспільство стикається з масовою травматизацією, гострими стресовими розладами та кризовими станами, тому комунікативна компетентність фахівця з психічного здоров'я трансформується з допоміжної навички у фундаментальний інструмент порятунку та стабілізації психіки. Це висуває екстремальні вимоги до здатності майбутнього психолога не просто вести діалог, а миттєво встановлювати довірливий контакт, проявляти глибинну емпатію та зберігати емоційну саморегуляцію в критичних обставинах.

Поняття комунікативної компетентності досліджували такі зарубіжні та українські вчені, як Р. Ваврик, С. Вдович, Дж. Віман, Ю. Габермас, А. Мудрик, Р. Сірко, Г. Фрідріх, Н. Хомський, Д. Хаймсом, А. Холлідей, Б. Шпіцберг.

Комунікативна компетентність визначається як здатність особистості «встановлювати та підтримувати соціальні контакти, що ґрунтуються на системі знань, умінь і навичок використання вербальних і невербальних засобів для адекватного сприйняття та передачі інформації в різних ситуаціях спілкування» [6]. У професійному контексті вона виступає інтегративною характеристикою особистості, яка за-

безпечує ефективну взаємодію з людьми та є важливою складовою готовності фахівця до виконання обов'язків.

Структурно комунікативна компетентність охоплює три взаємопов'язані блоки: когнітивний – система знань про закономірності спілкування, його форми та особливості в умовах стресу; емоційний – здатність до емпатії, розуміння емоційного стану співрозмовника та адекватного реагування на нього; поведінковий – сформованість практичних умінь і навичок, необхідних для побудови безпечного терапевтичного простору та розвитку міжособистісного контакту [5].

Розвинена комунікативна компетентність не лише підвищує якість психологічної допомоги через побудову конструктивного діалогу, а й виступає потужним захисним механізмом для самого фахівця. Вона сприяє зниженню професійного стресу та є базовою умовою формування професійної стійкості (резильєнтності) психолога в умовах тривалих екстремальних навантажень [7].

Кризовий та екстремальний психолог – це фахівець, діяльність якого спрямована на надання психологічної допомоги особам, що перебувають у стані гострого стресу або переживають кризові чи травматичні події, пов'язані з надзвичайними ситуаціями або бойовими діями. Основними завданнями такого фахівця є стабілізація емоційного стану клієнта, зниження рівня психологічного напруження та сприяння його адаптації до складних життєвих умов [3].

В умовах воєнного стану комунікативна компетентність майбутніх психологів екстремального профілю набуває особливої значущості, оскільки професійна взаємодія здійснюється в умовах підвищеного емоційного навантаження, стресу та невизначеності. Обмеженість невербальних засобів комунікації, зокрема в умовах дистанційної взаємодії, підсилює вимоги до чіткості мовлення та ефективного використання комунікативних стратегій. У таких умовах особливого значення набувають соціально-перцептивний та інтерактивний аспекти комунікативної компетентності, які забезпечують адекватне сприйняття партнера по спілкуванню, конструктивну взаємодію та подолання комунікативних труднощів і конфліктних ситуацій [4].

Особливо складною та емоційно напруженою є робота психолога з учасниками бойових дій, які зазнали інтенсивних стресових впливів та можуть мати ознаки гострого стресового розладу або посттравматичного стресового розладу. Найбільш психологічно складними є ситуації, пов'язані з пораненням або загибеллю товаришів по службі, що потребує від фахівця високого рівня професійної підготовки та

комунікативної компетентності. Така діяльність супроводжується значним емоційним навантаженням і підвищує ризик виникнення професійного вигорання, що вимагає від психолога розвинених навичок емоційної саморегуляції та ефективної комунікації з клієнтами [1].

У структурі професійної діяльності психолога екстремального профілю виділяються професійно-екстремальні завдання, пов'язані з роботою в особливих і кризових умовах, зокрема з наданням екстреної психологічної допомоги постраждалим. Виконання таких завдань вимагає від фахівця належного рівня особистісної готовності, сформованих навичок психологічного впливу та ефективної комунікативної взаємодії, а також здатності дотримуватися вимог професійної безпеки [9].

Формування комунікативної компетентності майбутніх психологів здійснюється в процесі професійної підготовки та потребує використання активних форм навчання. Ефективними засобами розвитку цієї компетентності є соціально-психологічні тренінги, робота в малих групах та моделювання професійних ситуацій [2]. Важливу роль у цьому процесі відіграють принципи тренінгової роботи, зокрема активність, дослідницька позиція, об'єктивація поведінки та партнерське спілкування, які забезпечують формування навичок ефективної взаємодії [10].

Професійна підготовка майбутніх психологів екстремального профілю повинна здійснюватися з урахуванням специфіки діяльності в умовах підвищеного стресу та впливу екстремальних чинників. Така діяльність вимагає високого рівня мобілізації психічних і особистісних ресурсів фахівця. Успішність професійної підготовки значною мірою залежить від розвитку професійно важливих якостей, серед яких особливе місце посідають комунікабельність, емпатійність, уміння слухати, здатність до рефлексії та швидкої адаптації. У наукових дослідженнях також підкреслюється значущість комунікативно-рольової складової як важливого елементу професійної підготовки психолога [8].

Отже, комунікативна компетентність є ключовою складовою професійної підготовки психологів екстремального профілю, особливо в умовах воєнного стану. Вона забезпечує ефективну взаємодію з постраждалими, підвищує якість психологічної допомоги та сприяє збереженню професійної стійкості фахівця. Її формування потребує цілеспрямованого розвитку знань, емоційної чутливості та практичних навичок спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Босько В. І. Профілактика емоційного вигорання в екстремальних психологів методами самопізнання і самодопомоги Н. Пезешкіана: дис. ... доктора філос.: 053 – «Психологія». Харків, 2023. 270 с.
2. Дейниченко Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх психологів засобами соціально-психологічного тренінгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Т. 1. № 8. С. 20–25.
3. Екстремальний та кризовий психолог – кому потрібна допомога. *Кризовий психолог*. URL: <https://krysyspsycholog.com/uk/ekstremalnyy-ta-kryzovyy-psycholog-komu-potribna-dopomoga> (дата звернення: 05.03.2026).
4. Корніяка О. М. Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціокомунікативному просторі. *Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г. С. Костюка* (19–20 квітня 2010 р.). Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. Т. I. С. 140–145.
5. Кошонько Г., Лужецька О. Професійна комунікативна компетентність психолога як умова його успішної діяльності. *Збірник наукових праць національної академії Державної Прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. 2018. № 2 (10). С. 102–114.
6. Мамчур Л. І. Комунікативні засади професійного спілкування педагога. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*. 2024. Вип. 18 (35). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/672/572> (дата звернення: 20.03.2026).
7. Ройко С., Іванашко О. Вплив комунікативної компетентності психолога на попередження емоційного вигорання працівників. Актуальні проблеми вікової та педагогічної психології: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/32/139/975> (дата звернення: 10.04.2026).
8. Сірко Р. І. Професійна підготовка психологів до діяльності в особливих умовах. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів, 2021. С. 284–288.
9. Сірко Р. І., Годій Л. В. Професійно-екстремальна компетентність майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. № 2. С. 38–47.
10. Rickheit G., Strohner H. Handbook of Communicative Competence. Göttingen: Hubert & Co., 2008. 561 p.

Наукове видання

ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали

XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої 20-річчю кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(м. Львів, 15 травня 2026 р.)

Упорядкування, літературне редагування, верстка – С. М. Вдович

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності